

Almanach

För Skott-Aret
Efter Frälsarens Christi Födelse,
1804.

Till LUNDS Horizont,
Eller 55 grad. 42 min. Pol-högd, och $19^{\frac{2}{3}}$ tids
minuters Meridian-skilnad Väster om
Stockholms Observatorium.

Efter Hans Kongl. Maj:ts
Mådigste Stadgande utgifwen
Af Deth Wetenkapsz Academie.

Mån-Förm.
d. 26 Jan.

Sol-Förm.
d. 11 Febr.

STOCKHOLM,
Tryckt hos JOHAN PEHR LINDEH.

Ex-sättes häft. och styrkt för 16.4 r:fl. Kopp. fl. eller R:fl. g:fl.

Trosa*	29	Waldemarsvik	30	Wittsjo*	2
Ulricehamn*	4	Varberg*	29	Uusil*	2
Innared*	15	Werid	5	Utwed	23
Uppsala*	1	Wimmerby*	8	Ulfkarby*	8
Ufsta*	8	Wiby*	1	Osterby Mo	24

Uti NOVEMBER.

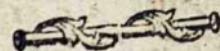
Carlstad*	den 27	Hjo*	26	Wadstena	9
Christianopel*	9	Jönköping*	30	Wästerwif*	1
Efjöd*	5	Söderköping*	21		

Uti DECEMBER.

Ungås*	den 13	Uleå*	19	Lammersö*	11
Burträst*	10	Löfångerkyrft.	12	Uleåberg*	18
Ytterby*	14	Nordmaling*	3	Ulricehamn*	10
Christinestad*	20	Pavala*	17	Umeå*	22
Görla*	13	Viteå*	3	Wasa*	4
Härnösand*	28	Nåneå*	28	Wimmerby*	11
Djursholm*	18	Skellefteå*	5	Angelholm*	11
Kinköping*	11	Gykja*	17	Överkalix*	4

Förändeliga Marknader.

Strängnäs Samling* Måndagen efter 1 Gönd. i Jan.
Åbo* Torsdagen.

Nyttan af vissa Träd och Busk-arter.

Af

Herr OLOF SWARTZ.

Professor vid Bergianske Trädgårds-Skolan,

(Fortsättning från 1797 års Alman.)

Berberis. (Berberis vulgaris.)

En litså nyttig som bekant Buskväxt, som vild eller planterad är nära en tämmelig högd, och rotar sig starkt genom sina både innan och utan gula rötter.

Så väl för de tidige blommarne som de röda bären planteras Buskar håraf på passande stället i Trädgården, åfven funna sådane häckar anläggas som göra god nytta.

Af Bären, som funna syltas med socker, prässas Saften, som kan väl brukas til Punsch i ställe för den af Citroner. Wore åfven säkrare att bruка på Apoteken än Citronsaft i bouteiller.

Där Bären i mångd ärhållas, kan också Bränwin af dem brännas.

Med tilsatt Alun, får man af Saften en högröd liqueur, duglig til bläck.

Watten lokadt på bladen fässer wacklende
tänder.

Barken af roten insunderad i hwitt win, pur-
geror, och med den samma färga Posslavärne
och gul; fikenar åfwen vid Saffians beredning:
köd i watten eller lut, får Trå, som dermed ans-
tryckes, en sön gul färg och glone.

Tårt kan brukas til inlagde Snidare-
arbeten.

Brakwed. (Rhamnus Frangula.)

Hörekommer i större och mindre Bussform
på lågländta skuggrika stället.

Getter älsta bladen håraf, som åfwen sågas
ska midlen hos kor, och blommarne äro ange-
nämne för Bien. Med båren färgas Ylteriger
gröna, som förut med Björklöf fått en grön gul
färg. De ge ock en Olja som kan brännas.

Den yttre barken är mörkt alegrå med små
hwita punkter; den inre gul och kårnan rödaktig,
och på gamla stammar starkröd. Järlsta barken
färgar gult med watten, men med lut, brun.
Barken af roten är såkert medel för Posslavé-
Östrucion, åfwen godt purger-medel i Wattvot.
Båren purgera också. Det mörkröda af Trå
ämet kan brukas til inläggning, men färgen ut-
blekes med tiden.

Brakweds Pol äro de tjenligaste til Kruts-
beredning för deras lätthet, hwar före Lykarne
falla det Pulwerholz.

Caprifolium. (Lonicera Periclymenum.)

Förekommer wild i Skåne och Bohus Län, där
det kallas Matleds-Trå. Den införes ofta i Trå-
gårdar, hwarest den fortpyntas genom afslägg-
ningar, samt läter väl ståra sig til en wacker
beklädning af väggar, murar och staket. Blom-
marne lukta förråffeligen om aftnarne. Infusion
på själlarne är blodrenande och urindrisvande,
och de söta båren purgera.

En. (Juniperus Communis.)

Den allmännaste buske i våra skogar; växer
från qvarteret högd til flere alnar, som likväl
händer fällan.

En-busken är ständigt grön, kådfull, och
blommar på samma tid som häcken.

Båren åtas af framfoglar och annan foges-
fogel, och användes åfwen til Öl, Dricka, Mos,
Rödkarf, Bränwin och Olja.

Rik-bår eller de sammanvitte blad-knopparna
i ändan af grenarne, åstadkommas af en liten
egen fluga som om sommaren utfläckes.

Brak-

Trå.

Trådåmet är hårdt och varaktigt til gärdsel, fjärl och fledar; Barken kan tjena til rep. Bolen underhålla länge elden och lufta vål.

Sandarac Gummi samlas i Italien och Spanien emellan Trädens bark. Hos oss tages det i Myrstackarne, och liknar Mastix i egenskaper.

Gläder. (*Sambucus nigra*)

Bussen finnes ofta planterad i Trågårdar vid murar, häckar och andra ställen. Här en besvärande stark luft, hvars före man ej bör välia des skugga. Båren döda Höns och blommarne Våfoglar; men deremot tjena de förra lokade til Mos såsom swettdrifswande, och blommarne som théé drukne för sammå ändamål; åfven utvärtes såsom fördelande brukade.

Trådet, som är hårdt, segt och gult, men utan färna, är dugligt til snärre arbeten som dosor, kammars, in. m.

Den unga barken afförrer starkt, likaså båren. De sedanare färga linne brunt.

Getappel. Walbjörk. (*Rhamnus Catharticus*)

Förträffelig buskart til höga Trågårdshådar som funna skräb.

Barken

Barken färgar gult, och torkad, något brunt. De omogne båren ge en saffransgul färg; men af de mognes saft blandad med upplöst Alun til redes Saftgrönt i Frankrike. Om hösten färga båren rödbrunt.

En Syrup tilredes af båren som purgerar hindrigt. Men decoct af barken gör upplästning.

Trået som tar polure, duger til inläggning.

Gråvitte. (*Salix cinerea*)

Båren särdeles på lågländsta fuggrika ställen, och som des grenar är länge och smidige, brukas de i Småland til forgar, lie-hand och dylikt.

Hastorn. (*Hippophaë rhamnoides*)

En taggig buske som på sandige och öpna ställen kan väl användas til häckar, som åga et friskt och wackert utseende.

Båren som mogna om hösten är guldgule, färga gult och ha en stråf sur smak. Fiskare på Åland bruка saften til en icke obehagelig fisk-sauce.

Hagtorn. (*Crataegus oxyacantha*)

En stor buske med taggiga grenar, särdeles passande til häckar som kunna putsas. Ingen af de inhemske trifwes håttre, åfven på de för stor-

mæ

mar måst utsatte ställen, än denna. Båren förtåras af foglar, och funna också där de åro ymnige, samlas til swinsföda. I Sweiz brygges dricka af dem.

Trå-åmnet, väl kändt för sin styrka, seghet och waraktighet, ger goda läppar; passar äfven til gwarnhjul, hammar- och yxestäf, m. m.

Hallon, Brombär. (Rubus fraticulus.)

Förekommer vid steniga hagestränder, och bär i anseende til sin egenskap att kryppa och utbreda sig, ej planteras i Trädgård.

Båren åro mycket svriga, af hvilka sättet et win kan århållas genom gäsning.

Genom torkning af mogna båren, fås et pulver som blandat med win, ger en god åtska. I Provence betienar man sig af den rödaktiga saften, at ge färg åt hvit Muscat och det röda Toulonsta winet.

Watten aftöft på de spåda gwistarne passar til gurgling i hals-sjukor.

Björnhallon. (Rubus cæsius.)

Wårer på slaggiga buskrike ställen. Båren åro blåsvarta, och ge åt röd vin en angenämlig smak.

Allmänne Hallon. (Rubus idæus.)

Fortplantas äfven i Trädgårdar, men bbra sâ planteras, at de ej genomi sina widtlospande rotstött förderfwa alla andra växter. Båren som åro kylande och upfriskande, åtas rå eller insyntas. Et angenämt starkt win fås också af dem genom gäsning: Brånnewin kan likaså af dem distilleras.

Billingar förtåra gerna de spåda Hallons-bladen.

Hassel. (Corylus avellana.)

Eller allmänna Nötbussen, som växer från aln til trädshögd. Den trifwes på de magraste ställen, och blommar nästan först af alla inhemska buskar.

Grenar och gwistar duga til fiske-spön, åtska, tunneband och silförgar.

Roten ger ofta en god Masur til wackra Snickare-arbeten.

För Målare och Guldsmeder äfven som Bildhuggare åro kolen tjenlige.

Fruktten eller Nötterne åtas rå, då de mognat, och estersöks begårligt af Möß, Skornar och Nötskifor. Af en slöre mångd kan Olja prässas så god som Mandel-olja.

Häls-

Hålsbär. (*Viburnum opulus.*)

Trifwes på skuggrike sidländte ställen och växer ofta til 9 à 10 alnar.

Af qvistarne göras goda pipstift, som blifwa genom bruket alt mjukare.

I Norrige förfärdigas Väffsedar af Træt. Foglarne ålsta båren och duga således til fogel fångst.

I Krågårdar finnes en prydlig förråndring här af, fallad Snöbolle-busken, som får aldrig här, utan et slags dubla blommor som sitta i flotform tillsammans. Denna art fortplantas genom af läggningar.

Idegran eller Barrlind. (*Taxus baccata.*)

Beskrövdigt grön buske, utvänd til hårda och trifwes båst wid hafekusterne. Den kan oft upptrifwas til högt träd.

Træt är hårdt, far snart glans, drögt, mörkt och passande til axlar, bågar, kanner, selsvar, bord, stolar: Svart betadt, liknar det Ebens he:a.

Blad och qvistar bbra ej förtåcas af Skesturen, emedan hästar ds deruf. Våren töre ofta innehålla något städligt. (Parr. Edsl. Journal 1789 December.)

Jolster.

Jolster. (*Salix pentandra.*)

Wåxer på sidländte ställen. Deß sega grenar användas i Skåne til bindande af Halmataken; och kallas där Röd-Wigra.

Træt sprakar i elden mera än Gran.

Af Frö-dunet har man i senare tider förfärdigat nästan Bommulslike Lyger, Wadd, Strumpor, Myssor, Lampwekar, m. m. I Skåne sätteras gult med bladen.

Borg-Pil. (*Salix viminaria.*)

Läker väl fortplanta sig på fuktiga ställen, vid dammar, bäckar, m. m. och växer hastigt och högt, och funna åfwen löfsalar af deß smidiga grenar formeras. Til häck uppragen ofthåller den ganska väl häftiga windar. Grenarne kanna nyttjas til större forgar och trädgård-band. Det varo bröskeligt om denna Buske blifive mer allmänt planterad på Landsbygden.

(Fart. e. a. g.)

Enligt